

SKOZI SANJE IN PRAVLJICE PO POTI V GLOBINE OTROKOVE DUŠE

Mag. Urška Ajdišek, psihoterapevka s področja jungovske analitične psihologije,
Psihoterapija Konsulta, www.psihoterapija-konsulta.si

Kako nam jungovsko razumevanje simbolov in domišljije v sanjah in pravljičah pomaga vzgajati otroke za dejavno in odgovorno soočanje z življenjskimi izzivi.

UVOD

Otrok je nekaj tako subtilnega, nežnega, krhkega, da bi ga najraje zavili v kokon in z vseh strani obdali z varno ograjo. Po drugi strani pa so razsežnosti njegovega uma in čutov neizmerne. Ne moremo se načuditi njegovim globokim instinktom, s katerimi nas razoroži, ko najmanj pričakujemo. Kot da bi se že rodil z vsemi čutenji, ki jih potrebuje za

ta naš svet. In kako je edinstven! Zdi se nam, da še nikomur ni padlo na pamet kaj tako globokoumnega, kot našemu otroku! Človek bi ga kar vprašal za mnenje glede kakšne zapletene stvari, ki nas pesti v življenju. Gotovo bi našel preprosto, a najverjetnejšo rešitev naše težave.

Kaj pa, kadar je naše malo bitje (pogosto tudi, ko fizično že dosega

našo višino) v stiski? Ko nas potrebuje, pa nismo prepričani, da vemo, za kaj gre? Pogosto nimamo rešitve za njegovo tisoč in eno vprašanje ali zadrego. Mnogi otroci občutijo tesnobo, ki je običajno značilna za odrasle, in se ne znajo spopadati z izzivi svojega vsakdana in razvojnimi nalogami, ki jih življenje prinaša. Nas pa je strah, da ne poznamo otrokovega notranjega sveta dovolj dobro, da ne moremo prepoznati, česa se boji in zakaj. V ta svet namreč ne moremo vstopati z umskimi vprašanji in odgovori.

V ta svet nas lahko vodijo naša čutenja in naše nezavedno. Tja nas lahko vodijo otrokove sanje in na svoj edinstveni način tudi pravljič, pa tudi otrokova igra in njegovo ustvarjanje. Pri tem je vloga sanj v smeri poskusov našega spoznavanja in razumevanja otrokovega notranjega sveta, vloga pravljič v tem smislu, da otroku omogočajo samoozdravljenje njegovih tisk, ki jih otrok včasih ne upa ali ne želi deliti z nami: skozi igro pa se oba svetova, svet otrokovih sanj in svet pravljič, na simbolni način združita in si preneseta določena sporočila, ki preko besed sicer ne dosežejo cilja; ob tem ustvarjanje otroku nudi možnosti izražanja, nam pa otrokovo ustvarjanje omogoča določene uvide, kako izgleda svet skozi njegova očala oziroma skozi njihovo doživljanje.

V pričujočem prispevku se bomo osredotočili predvsem na prva dva svetova – svet sanj in svet pravljič, ki sta nepogrešljiva jezika komunikacije med nezavednim našega otroka in nami, pogosto tudi našim nezavednim, ter na osmišljanje obeh svetov.

Bettelheim čudovito opiše, da »je najpomembnejša in hkrati najzahtevnejša naloga vzgoje pomoč otroku pri iskanju smisla v življenju. Za to pa potrebuje otrok številne izkušnje, ki so povezane z odraščanjem, mora razumeti sebe in druge ter oblikovati odnose, ki so obojestransko zadovoljivi in smiselni. Če ga želimo voditi k temu, da najde globlji smisel, ga moramo naučiti presegati ozke meje sebičnega obstoja in ga spodbuditi k temu, da bo verjel, da bo k življenju prispeval nekaj pomembnega – zdaj ali v prihodnosti. Ta občutek je potreben, če hočemo, da bo zadovoljen s seboj ali s tem, kar počne.« (Bettelheim 1999, 7–8).

POMEN SANJ IN PRAVLJIC ZA NAŠE RAZUMEVANJE OTROKOVEGA SVETA IN ZA OTROKOVO USTVARJALNO REŠEVANJE IZ STISK

Svet sanj in svet pravljič sta nepogrešljiva jezika komunikacije med nezavednim našega otroka in nami, pogosto tudi našim nezavednim, za otroka sta nepogrešljiva jezika njegove notranje komunikacije ter iniciatorja za njegovo ustvarjalno razreševanje stisk.

SVET SANJ

K razumevanju stopnje oziroma doživljanja, na kateri se naš otrok nahaja, nam pogosto pomagajo prav njegove sanje. Sanjamo vse življenje. Najnovejše nevrofiziološke raziskave dokazujejo hitro gibanje vek (Rapid Eye Movement - REM faze), med katerimi poteka sanjanje in ki sledijo fazam trdnega spanja, že v maternici. Pri tem pa si otroci sanje zapomnijo običajno šele okrog četrtega leta: šele v starosti štirih do petih let imajo namreč organizacijo psihičnega aparata že toliko razpoznavno, da lahko razberemo ključne prvine sanj in njihovih sporočil. Ob določenih obdobjih otroštva, ko otrok preživlja razvojne stiske, ki mu predstavljajo

težavo ali izziv,¹ so prisotne tudi t. i. infantilne sanje.

Za otrokov razvoj sta zelo pomembni maščobni kislini omega 3 in omega 6 ter njuno razmerje.

osebnosti z nezavednimi vsebinami: na ta način psiha opravlja svojo vlogo samouravnavanja naših stisk in temu namenjene samopomoči. Tako poskušamo odrasli na nek subtilen način razumeti, kaj se dogaja v nezavednem našega otroka, posledično pa bolje razumemo njegovo vedenje v budnosti. Če nas otrokove sanje zanimajo, ga o njih sprašujemo in ga k pomnjenju sanj na nek način spodbujamo, kot da gre za del življenja. Pri tem nekateri otroci svoje sanje bogatijo s svojo domišljijo (podobno kot bomo ugotavljali tudi pri pravljičah): gre za neke vrste spontano tehniko aktivnega delovanja na ravni nezavednih vsebin, ki jo Jung strokovno imenuje aktivna domišljija, in lahko pomaga pri vplivanju na usodo otroka v sanjah.

Otroci, ki trdijo, da ne sanjajo, običajno na sanje niso pozorni, ali pa se jih bojijo, ker imajo z njimi slabo izkušnjo. Otroci namreč, še bolj kot odrasli, sanje dojemajo kot nekaj resničnega, kot del budnega sveta z druge perspektive. Če jih v tem svetu neko bitje preganja, potem si tja ne želijo vračati in ta občutja strahu skupaj z izkušnjo potlačijo. Tako se zgodi v primeru nočnih mor, ki si jih ne želijo spominjati, zato si takšnih sanj praviloma ne zapomnijo (Nastović 2004).

Pri otrocih gre pogosto za zelo arhetipske sanje, ki nosijo v sebi globlje

Sanje (tako kot tudi pravljičice, o katerih bom pisala kasneje) služijo predvsem kot most za sporazumevanje za-vestnega dela naše

Pri otrocih gre pogosto za zelo arhetipske sanje, ki nosijo v sebi globlje in daljnosežne resnice.

¹ Podobno se vračamo v takšne sanje skozi celotno življenje tudi odrasli, ko se, podobno kot otroci, soočamo s preizkušnjami, katerim nismo povsem kos, in se vračamo nazaj v regresijo, dokler nismo dovolj močni, da napredujemo tja, kjer smo nekoč razvojno že bili.

in daljnosežne resnice, ki so pomembne za otrokovo rast in razvoj skozi vse njegovo življenje, včasih celo napovedo njegovo usodo. Ker je otrokov ego še v razvoju, ga lažje preplavljajo nezavedne vsebine, tako da otrok živi v pristni povezanosti z arhetipskim svetom v sebi, saj je znatno bližje kolektivnemu nezavednemu kot odrasli. Te nezavedne vsebine, ki izhajajo iz kolektivnega nezavednega, nosijo v sebi velike modrosti. Lahko so naslikane na zapleten način, a vsebujejo preprost življenjski smisel, zato so neprecenljive vrednosti. Če bi tak otrok potreboval psihoterapevtsko obravnavo, bi nam njegove arhetipske sanje nakazovale, kje naj bi začeli s psihoterapijo.

Po drugi strani pa nam sanje nemalekkrat zrcalijo tudi naše vsakodnevne stiske, naloge, ki jih moramo opraviti, da lahko nek izziv obvladamo in preidemo na drug nivo, do drugih vsebin: to velja tako za sanje odraslih kot tudi za sanje otrok.

Tako so otrokove sanje pogosto povezane z izkušnjami iz dnevnega dogajanja, ki so vplivale na nezavedno otroka: sanje so tedaj naslikane z nekimi prvini iz dnevnega dogajanja. Adamsova (2004) navaja Jungov preizkus primerov petih otrok, ki so sanjali ob psiholoških stiskah: njihove sanje so lahko jemali kot pomoč pri njihovih vsakdanjih težavah, zato so jih poimenovali kot pomembne sanje. Na primer: David je po prepiru s svojim najboljšim prijateljem sanjal, kako lebdi nad oblaki in opazi pot, kjer sta bila moški in prijatelj, s katerim se je sprl. Moški je

odletel stran, tako da sta ostala s prijateljem sama, kar jima je po njegovem mnenju dalo čas za razmislek in priložnost, da v

miru, stran od šolske množice, razrešita svoj konflikt. Kmalu po teh sanjah sta prijatelja tudi v resnici, dejansko zgladila spor in ohranila prijateljstvo.

Pri starosti otroka med petim in osmim letom že naletimo na vse tiste vsebine sanj, ki jih lahko najdemo tudi pri odraslih, lahko pa te vsebine pojavijo tudi že prej, odvisno od individualnega ritma razvoja, otrokove individualne nevrofiziološke in globinske psihološke strukture.

Pomen prepoznavne otrokovih sanj za otrokovo ustvarjalno reševanje iz stisk

Mnenja strokovnjakov glede analize otroških sanj se razlikujejo². Nekateri psihoterapevti (M. Fordham in A. Freud v Nastović 2004) menijo, da je sanje dobro tolmačiti otroku, če je v procesu psihoterapije, da se tudi sam nauči govorice sanj in stika s svojim nezavednim. Po drugi strani pa drugi avtorji (Aeppli v Nastović 2004) poudarjajo pomen vračanja otroka nazaj v budno stanje, da ga dogajanje ne povleče preveč nazaj v nezavedno. Tako v psihoterapiji običajno prilagajamo interpretacije sanj

² Sanje pri odraslih analiziramo z metodo asociacij ali amplifikacij. Metoda asociacij predvideva, da posameznik glede na svoje trenutno življenjsko situacijo, pove, na kaj ga spominja določena podrobnost iz sanj. Metoda amplifikacij pa vključuje pomen simbolov v širšem prostoru. To pomeni, da preučujemo pomen simbolov v različnih kulturah, mitologijah, pravljicah in nam služi za primere, ko klient izčrpa asociacije in psihoterapevt predlaga nekaj možnih pomenov simbola skozi našo ali nam bližjo kulturo, klient pa se z eno izmed teh razlag lahko poistoveti in jo sprejme za svojo.

moči otrokovega jaza, strukturi in dinamiki njegove osebnosti. Skladno s tem ne tolmačimo sanj z metodo prostih asociacij, pač pa z metodo amplifikacije, in jih praviloma otroku ne razlagamo: njegove sanje nam pomagajo pri boljšem razumevanju otrokovih nezavednih konfliktov in stisk, pri soočanju z njimi in pri spremljanju otrokovega napredka.

V prispevku se omejujem izključno na sporočila otroških sanj, ki lahko vsakemu staršu, ki se želi v svojega otroka nekoliko poglobiti, pomagajo k boljšemu razumevanju otrokovih stisk in vsekakor spodbujajo raziskovanje bogastva njegovega nezavednega sveta.

Ko nam otrok sanje zaupa, najprej skušamo čim bolje poznati njegov psihološki kontekst, v smislu, kaj se mu dogaja v vrtcu ali šoli ali na treningu, zanima nas pomen, ki ga imajo za otroka osebe in drugih podrobnosti iz sanj. Na primer, če otrok sanja volka, ga povprašamo o tem, kakšen je bil volk v sanjah, kako se je ob njem počutil, če ga pozna že iz živalskega vrta, ali se ga spomni iz kakšne pravljice ali risanke in komu je bil najbolj podoben. Po drugi strani

pa lahko preverjamo tudi kolektivni nivo sanj in njihov arhetipski pomen ali ozadje, kar pomeni, ali se neka žival nahaja v našem (npr. zahodno-evropskem) gozdu ali se nahaja na nekem sibirskem območju ali v džungli ali na primer v puščavi. Vprašamo ga, ali je bila žival v krdelu ali sama, in podobno.

Sanje in pomen kreativne igre za otrokovo ustvarjalno reševanje stisk

Lahko pa k otroku in k njegovemu ustvarjalnemu reševanju stisk, ki so jih nakazovale njegove sanje, pristopamo v obliki kreativne igre³. Pri tem je dobro, če imamo z otrokom dober čustven kontakt, da bo tako v tej igri z nami sodeloval in spoznaval vsebine svojih sanj: to dogajanje pa ga bo spodbudilo k razmišljanju o njegovih sanjah in k nadaljnjemu raziskovanju.

Za takšno kreativno igro je seveda več možnosti: lahko postavimo peskovnik s figuricami in se igramo igro vlog, lahko otroci bitja iz sanj narišejo, lahko jih izdelajo iz gline in se z njimi pogovarjajo, lahko pa jih povabimo, da se z njimi spustijo v bližji kontakt v svoji domišljiji in se z njimi pogovarjajo.

Ko se otrok vživlja v posamezne figure, ki predstavljajo podobe iz njegovih sanj, razlaga svoje sanje in v njih aktivno sodeluje, osmišlja njihove namene

in vzroke njihovih dejanj. Običajno gre za slike bližnjih oseb iz njegovega življenja, za njegovo notranje dogajanje, občutenje določene

nih dogodkov, v katerih nastopa sam ali skupaj z nami, kar je zelo podobno metodi prostih asociacij. Posledično lahko v vlogi otrokovih staršev ali

kot otrokov terapevt razumemo otrokov notranji svet, njegove stiske, strahove, izzive ali zmage.

Ko nam otrok sanje zaupa, najprej skušamo čim bolje poznati njegov psihološki kontekst

Preverjamo tudi kolektivni nivo sanj in njihov arhetipski pomen.

³ O tem sta pisali npr. Anna Freud in Melanie Klein (Nastović 2004).

Dovolj je nekaj vaje ob takšnih sanjah, da otroka spodbudimo in opogumimo, da naslednjič ne bo bežal, ampak bo na primer bitje v sanjah, ki se ga boji, vprašal, kaj hoče. Če na primer otrok v sanjah pada, ga opogumimo, da se mogoče temu lahko prepusti ... in morda poleti kot ptica ... ali morda ... pada in konča v vodi. Lahko pa ga opozarjajo pred nevarnostjo kot priprava na življenje in je dobro, da je bolj oprezen. Lahko ga opogumimo tako, da mu damo igračko in ta se nato z otrokom pogovarja o sanjah; lahko pa otrok tudi sam zaigra eno izmed bitij v sanjah.

Kadar so sanje moreče, ko na primer otroka nekdo napada ali lovi, ali ko gre za nočne more, je še posebej pomembno, da skušamo zjutraj sanje drugače kon-

Kadar so sanje moreče ali ko gre za nočne more, je še posebej pomembno, da skušamo zjutraj sanje drugače končati.

čati. Če se je otrok zbudil, tik preden je nanj stopil ogromen slon, ga povabimo, da zaigra drugačen konec: Kaj bi naredil, če bi zdaj slon skoraj stopil nanj? Kaj bi mu zaklical, kako bi se z njim pogovarjal, kako bi ga pripravil do tega, da nanj ne bi stopil? Kdo bi mu pri tem lahko pomagal? Sploh pa, ali je pomislil, da če se sloni bojijo

miši, kako bi se potem ustrašili šele otroka, njega? In podobno.

Domišljjske slike in zgodbe otroka spodbujajo k ustvarjalnem iskanju rešitev, ko je sam v stiski.

VLOGA PRAVLJIC ZA OTROKOVO USTVARJALNO RAZREŠEVANJE NJEGOVH STISK

Vse do pubertete je otrokovo mišljenje animistično (ko stvari ali živali prevzemajo človeške lastnosti) in simbolno. Med igro otroku razne igračke, na primer punčke in plišaste živali, poosebljajo različne vidike njegove osebnosti, ki so sicer preveč

zapleteni, da bi jih otrok lahko dojel. To poosebljanje njegovih lastnosti skozi igro mu pomaga do neke mere začutiti in obvladati te lastnosti, ko se

to zgodi dejansko.

Če pa so določeni nezavedni pritiski preveč zapleteni, protislovni in nevarni ali družbeno nesprejemljivi – kot

na primer agresivnost, jih tudi skozi igro otrok ne more izražati. Takrat je poznavanje pravljic otroku v veli-

ko pomoč ... takrat se otroci igrajo pravljice, ki si jih sicer sami ne bi mogli izmisliti. Na primer: pravljica Pepelka odraža tekmovalnost med sestrami, soočanje s hudobno materjo ali mačeho, ki je izvor vseh težav. Srečni konec, ko na pomoč priskoči vila, pa otroke opogumlja, da v svojem trudu vztrajajo (Bettelheim 1999, 79).

Če se otrok iz neke pravljice spomni, kako se je nekdo, ki se ga je najprej bal, čudežno spremenil v prijaznega in dobrega pomočnika, potem bo sposoben in pripravljen verjeti, da tudi neznani otrok, katerega je srečal in se ga boji, ravno tako lahko postane njegov prijatelj. Izkušnja iz pravljice in vera v njeno resničnost otroka opogumljata, da se ne umakne zaradi prvega vtisa o tem neznancu. Ker se spominja, kako je junak marsikatero pravljice v življenju uspel, ker se ni bal spoprijateljiti

Izkušnja iz pravljice in vera v njeno resničnost otroka opogumljata.

se z na prvi pogled neprijetnim likom, verjame, da lahko sam ponovi isto "čarovnijo".

S tem je povezana tudi otroška ljubezen do bajk in pravljic, ker jih otroci intuitivno bolje razumejo, saj

imajo tudi pravljice izvor v kolektivnem nezavednem, kjer so tudi oni v svojih sanjah še najbolj doma. Gre za produkt fantazije kolektivno nezavednega, za otroka je svet pravljič podoben človeku na enostavnejši razvojni stopnji. Zato se v sanjah pogosto pojavljajo teme in simboli iz pravljič, mitov in bajk, ki so pomembni za posameznikovo/otrokovostno rast in razvoj.

Pomen pravljič pri vzgoji otroka

Ko so pravljice skozi dolga stoletja vedno znova pripovedovali, so le-te skozi očitne in skrite pomene nagevarjale vse plasti človekove osebnosti hkrati: sporočila pravljič so dosegla tako preprost, neizkušen otroški um kot izkušenega odraslega.

Po psihoanalitičnem modelu pravljičice prenašajo pomembna sporočila tako zavestnemu delu duševnosti kot tudi predzavestnemu in podzavestnemu. Zgodbe v pravljičah zadevajo vsakdanje stiske in probleme, o katerih razmišlja otrok, in posledično spodbujajo njegov razvoj, v nezavednem pa sproščajo njegove

pritiske. Pravljice, bolj kot katerekoli druge zgodbe za otroke, izhajajo prav iz otrokovega dejanskega psihološkega in čustvenega stanja: otrokove notranje stiske naslavljaajo preko komunikacije z njegovim nezavednim in s tem nezavedno rešujejo njihove notranje stiske odraščanja ter zanje nudijo rešitve.

Zato je pomembno, da starši, vzgojitelji in učitelji razumemo ključno vlogo pravljič pri vzgoji otroka.

Pravljice pomagajo otroku tudi nadomeščati resnične ali namišljene pomanjkljivosti njegovega telesa, kajti v njih junaku njegovo telo pomaga opravljati čudežna dejanja in pravljični lik lahko postane vse, kar si zaželi. Začne se, ko se počuti zavrženega, ponižanega, zanemarjenega – tako kot se počuti otrok, preden vstopi v pravljico. Ko se mu

v domišljiji izpolnijo vse njegove veličastne želje, se lažje sprijazni s svojim telesom, kakršno je v resnici. Torej ko junak⁴ v pravljici na koncu zgodbe doseže svojo pravo identiteto in z njo gotovost vase in svoje telo, gotovost v svoj položaj v družbi ... je srečen takšen, kot je in ni na njem nič nenavadnega. Da bo otrok zgodbi pravljičice res verjel in njen optimizem sprejel za svojega, jo mora slišati večkrat in jo celo odigrati, da zanj postane resničnejša in stvarnejša (Bettelheim 1999, 82).

Otrok čuti, katera izmed pravljič je skladna z njegovim notranjim svetom v danem trenutku in kje mu lahko pomaga, a le redko že po prvem poslušanju, kajti pogosto so zgodbe pravljič preveč nenavadne. Zato mu moramo pravljičice brati večkrat, da

Pravljice otrokove notranje stiske naslavljaajo preko komunikacije z njegovim nezavednim.

lahko njegovo nezavedno izkoristi to, kar mu pravljica ponuja za razumevanje njega samega in njegovih lastnih izkušenj v svetu. Na nek način bi morali otroku omogočiti, da si pravljico prisvoji in vnaša vanjo lastne asociacije. Prav otrokove asociacije, ki jih zgodba sproža, oz. drugače povedano, šele asociacije, ki jih zgodba sproža otroku razkrijejo najosebnejši pomen pravljičice zanj in mu pomagajo obvladovati probleme, ki ga mučijo.

Tu je spet vzporednica med pravljičami in otrokovimi sanjami: sanje so najosebnejši izraz nezavednega in izkušenj nekega človeka, pravljica pa je domišljajska oblika, s katero so ljudje naslavliali obče probleme. Pri tem so prav asociacije otroka ob poslušanju pravljičice pomembne, da zgodba pravljičice dobi svoj polni pomen.

4 Joseph Campbell v Popotovanju junaka opisuje šestnajst stopenj, po katerih gre junak z namenom svoje uresničitve.

Pri posredovanju pravljič je potreben čas za otrokov razmislek

Ko otroci poslušajo pravljico v šoli, vrtcu ali na uri pravljič, so najprej povsem očarani. A če o tej pravljici nimajo časa razmišljati, ker jih že usmerimo v neko drugo dejavnost ali jim povemo še eno pravljico, vtis, ki ga je pravljica naredila na otroke, zvodeni. (Če se potem pogovarjamo z otroki, imamo občutek, kot da ne bi poslušali.)

Če pa otrokom pustimo, da o zgodbi pravljičice razmislijo, da se potopijo vanjo na primer tako, da vtise pravljičice narišejo, pa bo poznejši pogovor pokazal drugačne rezultate: pokazalo se bo, da je vsaj

Zato mu moramo pravljičice brati večkrat, da lahko njegovo nezavedno izkoristi to, kar mu pravljica ponuja.

nekaterim otrokom zgodba dala čustveno tolažbo in mogoče tudi intelektualno širitev znanja. Podobno kot velja za film v primerjavi s knjigo⁵, je tudi pri knjižnih slikanicah pogosto bolje, da pravljičice niso preveč ilustrirane, da otrokove domišljije ne odvrčajo od samostojnega doživljanja zgodbe.

Slikanice so sicer lažja pot, a zgodba pravljičice ob njih izgubi veliko osebnega doživetja. Na primer: pošast v pravljici otroka lahko spomni na pošast v sanjah. Če je ilustracija povsem drugačna od tiste, ki nastopa v njegovih sanjah ali fantazijskih strahovih, potem ga ta pošast v slikanici ob pravljici ne bo prav ganila. Če pa to pošast iz pravljičice narisal otrok

sam, bo to zelo verjetno ista pošast, ki je del njegovega nezavednega, in bo poleg tesnobe priklicala še vse druge globlje pomene, ki so ključni za zdravilnost pravljičice (Bettelheim 1999, 85).

5 Pri najstnikih si lahko pomagamo s filmi, kot so Avatar, Gospodar prstanov, Hobbit, Vojna zvezd in podobno, ki v osnovi slikajo prav popotovanje junaka, s katerim se lahko identificirajo in osmislijo svoje boje.

Kako otroku podati pravljico: uvod, izhod iz pravljice v resničnost

Pravljica se lahko prične z opisom otrokovega duševnega stanja, z neko realistično in problematično situacijo, nikoli pa z njegovo dejansko resničnostjo, ker bi bila tovrstna podobnost preveč strašna in bi otroka zadela preveč v živo, da bi ga lahko potolažila, kar je bistvo pravljice. Njegov razum še slabo nadzira njegove nezavedne vzgibe, zato ga pod pritiskom čustev in nerešenih konfliktov popolnoma obvlada lastna domišljija. Tako otrokova domišljija zapolnjuje vrzeli njegovega razumevanja sveta zaradi njegove nezrelosti in pomanjkanja podatkov, lahko pa jih zaradi notranjih duševnih pritiskov, ki vodijo k napačnim tolmačenjem otrokovih opazanj, tudi popači.

Zato potrebuje otrok neko notranjo urejenost, da se iz popotovanja po domišljijem svetu vrne okrepljen in ne šibkejši. Pravljice delujejo podobno kot otrokova duševnost, zato otroku pomagajo, da se iz domišljije lahko izoblikujejo jasnejše in bolj smiselne podobe.

Z otrokovim prepoznavanjem pomena pravljic in sanj po poti v globino otrokove duše

Otrok, ki dobro pozna pravljice, razume, da ne gre za vsakdanjo resničnost, pač pa za jezik simbolov. Zanj pa resnični dogodki dobijo težo prav zaradi simbolnega pomena, ki ga pripisuje pravljici in ga v njej najde. Podobno kot v sanjah, v našem nezavednem, se tudi v otrokovem doživljanju pravljic logika in vzročnost ukinjata in pojavljajo se najbolj oddaljeni, enkratni, presenetljivi dogodki, ki nas, podobno torej v sanjah in v pravljicah, popeljejo na potovanje v globino naše duševnosti. Tako pravljica od svojega realnega in preprostega začetka skrene k fantastičnim dogodkom, a rdeča nit pravljice se ne izgubi. Tako se zgodba, po tem ko je otroka popeljala v čarobni svet, na pomirjujoč način vrne v realnost. S tem mu pove, da

nič zato, če se za nekaj časa prepusti svoji domišljiji, da le ne ostane ujet vanjo in se na koncu zgodbe kot junak vrne v resničnost srečno, a brez čudežnosti (Bettelheim 1999, 87–90).

Podobno kot se zbudimo iz sanj bolj pripravljeni na soočanje z nalogami resničnega življenja, se pravljica konča, ko se junak vrne v resnični svet, močnejši in sposobnejši obvladovanja svojega življenja.

Najnovejše raziskave so pokazale, da človek, ki spi, a ne sanja, težje obvladuje svojo resničnost, postane čustveno moten, ker številnih nezavednih problemov, ki ga vznemirjajo, ne more razrešiti v sanjah. Podobno velja za pravljice: slabo je, če otroke prikrajšamo za pravljice, saj jim le-te pomagajo, da v domišljiji predelajo svoje notranje konflikte in pritiske.

ZA ZAKLJUČEK

Pri vzgoji je pomembno, da otroku ne rešujemo težav mi, pač pa, da otroka opremimo z dovolj sposobnosti in mu dovolimo dovolj domišljije, da se s svojimi stiskami počasi sooča sam, mi pa smo zaenkrat le ob njem in ga spremljamo⁶.

Na primer: Na sanje o volku, ki smo jih omenili v prispevku, ko ta volk našega otroka lovi in napada, ga povabimo, da pomisli, zakaj pa ga ta volk lovi: mogoče pa bi se rad z njim igral; mogoče se počuti sam in mu je dolgčas in lovi našega otroka zato, da bi imel družbo. Otroku ponudimo le dve, do tri možnosti na začetku, potem mu postavljamo odprta vprašanja, da sam razvija svojo domišljijo, kot na primer: Kaj če bi se v sanjah obrnil in pogledal volku v obraz? Kaj bi ti pomagalo v strahu

pred volkom v sanjah? Koga bi vzel s seboj, da te ne bi bilo strah? Kaj misliš, kaj pa bi rekel volkec, če bi ga ti vprašal, zakaj teče za teboj? Mogoče potrebuje tvojo pomoč, pa te ne more uloviti, ker tako hitro tečeš? Mogoče je volkca strah, pa bi se rad stisnil k tebi in malo pocrkľal, ti pa tečeš stran od njega? – To so verjetno možnosti, ki so nekoliko oddaljene od stiske, ki jo naslavlja sanje, ampak s tem otroka okrepimo, da se ne čuti omejenega v možnostih rešitve.

Otroka na nek način opremimo, da lahko leti na krilih svoje domišljije in se vrača v stvarni, resnični svet, ko se bo počutil dovolj varnega in močnega za soočanje s svojimi stiskami v budnem svetu. Sporočamo mu, da so sanje njegove prijateljice in bolj, ko bo z njimi povezan, bolj ko bo njihov soustvarjalec, lažje mu bo. Njihova sporočila mu lahko pomagajo v vsakdanjem odnosu s prijateljski.

S skupnimi obredi prebiranja pravljic in življenja z njimi otroku kažemo, da svet pravljic ni nekaj, kar nas razdvaja, pač pa nas druži, povezuje in nam pomaga prebroditi naše težave. Tako bo čutil, da smo tu, ob njem, ko mu je težko in da v našem toplem objemu vedno najde uteho.

LITERATURA

- Adams, Kate (2003) Children's Dreams: an exploration of Jung's concept of big dreams. *International Journal of Children's Spirituality*, 8, št. 2.
- Bettelheim, Bruno (1999) *Rabe čudežnega. O pomenu pravljic*. Ljubljana: Studio humanitatis.
- Campbell, Joseph (2007) *Junak tisočeri obrazov*. Ljubljana: Založba Eno.
- Jung, C. G. (1936–1940) *Children's Dreams*. Princeton University Press. Princeton and Oxford.
- Nastović, I. (2004) *Snovi – Psihologija snova i njihovo tumačenje*. Novi Sad: Prometej.
- Ortner, Gerlinde (1997) *Nove pravljice, ki so otrokom v pomoč*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

⁶ Lahko si za vsako izmed razvojnih faz našega otroka zgodbo izmislimo sami: pripovedujemo na primer o punčki, ki je zbrala pogum in se z duhcem pogovorila ter tako ugotovila, da je pravzaprav ni želel prestrašiti, ampak je iskal prijatelja ... Ali jim preberemo pravljice, ki jih je na primer avtorica Gerlinde Ortner (1997) napisala z namenom reševanja določenih otroških težav v starosti med šest in deseto let – Nove pravljice, ki so otrokom v pomoč.